

مهوش عالمی، دکتری معماری.
mahvashalemi@gmail.com

ترجمه: شهرزاد خادمی،
کارشناس ارشد معماری منظر.
shahrzad.khademi@gmail.com

نمادپردازی در باغ ایرانی

حس طبیعت در باغ‌های سلطنتی صفوی

این مقاله برای نخستین بار در به چاپ می‌رسد.

مقدمه

پیترو دلاواله در ۱۷ ژوئن ۱۶۱۸ باغ جنت قزوین را به صورت جنگلی دست‌آزموده از درختان چنار و میوه وصف می‌کند.^۱ او طرحی از استخر بزرگ وسط باغ را می‌کشد که اطراف آن مهمان‌ها و خود او نشسته بودند. داخل استخر، در یک طرف آن آلاچیق سرپوشیده‌ایست که در آن شاه عباس، سفیر اسپانیا، «دون گارسیا سیلوا فیگروا» را به حضور می‌پذیرد (تصویر ۱). دلاواله می‌نویسد، وقتی مشعل‌ها آورده شدند، انعکاس آنها در آب تصویر چشم‌اندازی زیبا و پر زینت از آن صحنه تئاتر را به نمایش می‌گذاشت.^۲ او از دیدگاه فرهنگ باروک خود، استخر بزرگ و باغ را همانند "تئاتری" تعریف می‌کند که در آن شاه بازیگر اصلی است. اما باید دید که باغ‌های سلطنتی در فرهنگ صفوی چگونه درک می‌شدند؟

«قاسم بن یوسف ابونصر هروی» در سال ۹۲۱ هجری رساله‌ای به نام «ارشادالزراعه» تألیف کرد که روضه هشتم آن "در بیان اشجار و گل و ریاحین به سیاق باغبانی در چهار باغ کاشتن در برابر یکدیگر" است. از دیدگاه پژوهشگران، لغت چهارباغ به معنای باغبیست که به وسیله جوی‌ها به چهار بخش تقسیم شده است.^۳ نه تنها در نقشه‌های انگلیت کمپفر- که تنها مدارکی هستند که نقشه باغ‌های صفوی را نشان می‌دهند - هیچ نقشه چهاربخشی دیده نمی‌شود، بلکه هروی نیز در نوشته‌های خود اشاره‌ای به تقاطع دو جوی نمی‌کند. وی درباره جوی‌هایی در راستای دیوارهای باغ، با حاشیه‌ای از درختان و گل‌ها و تنها یک شاه جوی، در وسط باغ نام می‌برد. همچنین هروی توصیه می‌کند که در راستای این جوی، به‌قرینه چهار چمن در مرتبه‌ای با درختان میوه کاشته شود و بعد از آن ۹ باغچه گل قرارگیرد (تصویر ۲).

کلمه "چهارباغ" که معمولاً به باغی بزرگ اطلاق می‌شود، معادل نقشه باغی نیست که به وسیله جوی‌ها به چهار بخش تقسیم شده باشد، بلکه استعاره‌ایست از عالم خلقت. این موضوع از تعریفی که هروی از باغ به عنوان جهانی که معمار آن خداست و اوست که "نهال انسان را چهارباغ ارکان نشانده است"، استنباط می‌شود. عدد چهار در تفکر ایران باستان نمادی از جهانی بودن است. این عدد به معنای چهار ربع یا چهار سوی جهان؛ چهار عنصر بنیادی، آب، خاک، هوا، آتش؛ چهار دوره خلقت؛ چهار فصل و چهار تصویر انسان در فروهر با چهار بال، است.^۴ همچنین تعداد ۹ باغچه‌های گل نمادی است از ۹ افلاک.

فرضیه

کلمه "چهارباغ" معادل نقشه باغی که به وسیله جوی‌ها به چهار بخش تقسیم شده، نیست؛ بلکه استعاره‌ای از عالم خلقت است.

چکیده: به طور کلی پژوهشگران بر هندسه نقشه باغ ایرانی به صورت چهار بخش تکیه دارند. این نوشته ابتدا نشان می‌دهد که این تئوری در مورد نقشه‌های موجود از باغ‌های صفوی صادق نیست و سپس به معرفی مفهوم باغ‌های سلطنتی به عنوان انعکاسی از جهان و رابطه آنها با طبیعت بکر می‌پردازد.

واژگان کلیدی: باغ ایرانی، صورت زمین، باغ‌های سلطنتی، عمارت، چهارباغ.

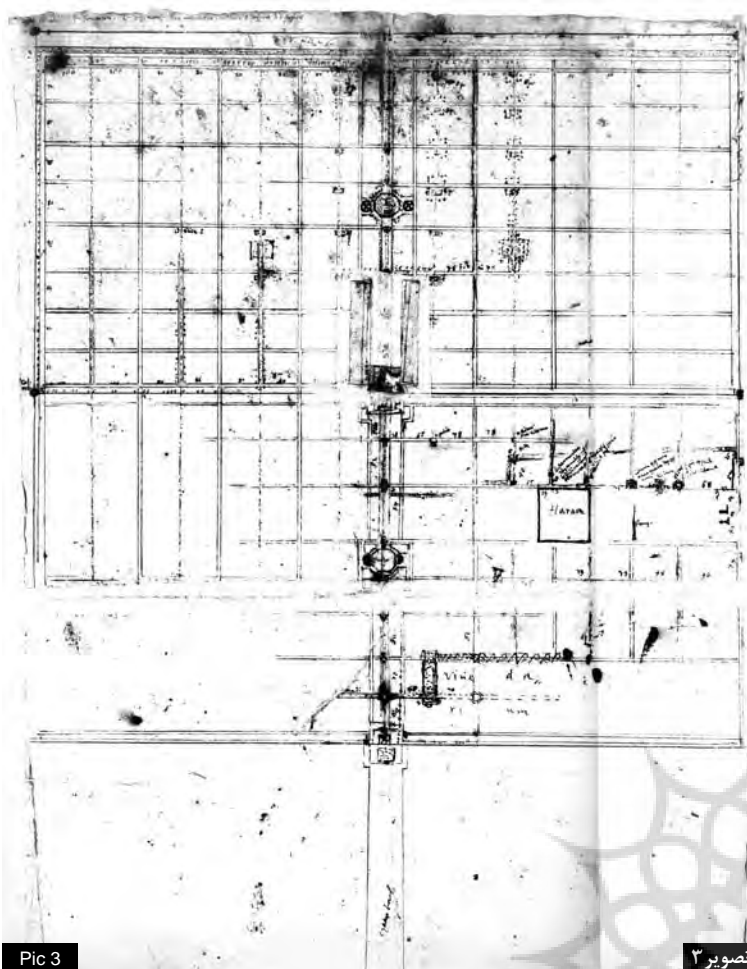
تصویر ۱. طرح پیترو دلاواله از پذیرایی شاه عباس از مهمانان خود در استخر بزرگ باغ جنت در قزوین. مأخذ:

Pietro della Valle, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Ottob. Lat. 3382: fol. 104 v

Pic1. Sketch by Pietro della Valle of the great pond of Bagh-i Jannat in Qazvin. Source: Pietro della Valle, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Ottob. Lat. 3382: fol. 104 v.

Pic 1

تصویر ۱

Pic 3

تصویر ۳

تصویر ۳. "چهارباغ هزار جریب". پیمایش انگلبرت کمپفر. مأخذ: British library, ms. Sloane 5232, fol.45v.

Pic3. Chaharbag-e hezar jarib drawing by Alemi according to the survey by Engelbert Kaempfer. Source: British library, ms. Sloane 5232, fol.45v.

آب حیات، نمایان می‌شود. در این چشمه و دور آن است که گیاهان و درختان شگفت‌انگیزی می‌رویند و به‌خصوص هوم سفید (White Haoma) که در وصف آن گفته‌اند: "هر کس این گیاه را بخورد، نامیرا خواهد شد". در کنار آن، درخت شفابخش (درخت همه تخمه) می‌روید.^۶ این عناصر منظر جهان، در چهارباغ نیز وجود دارد. تراس‌ها نمادی از کوه کیهانی، و در بالاترین مرتبه، عمارت با تخت شاهی نمایانگر جایگاه خدایان است. روبروی عمارت، آبگیر بزرگ، اقیانوس کیهانی است؛ سرچشمه تمام آب‌هایی که در جوی‌ها همانند رودخانه‌ها روان است. دور آن درخت‌های میوه، گل‌ها و حیوانات صورت زمین (imago terrae) را کامل می‌کند.

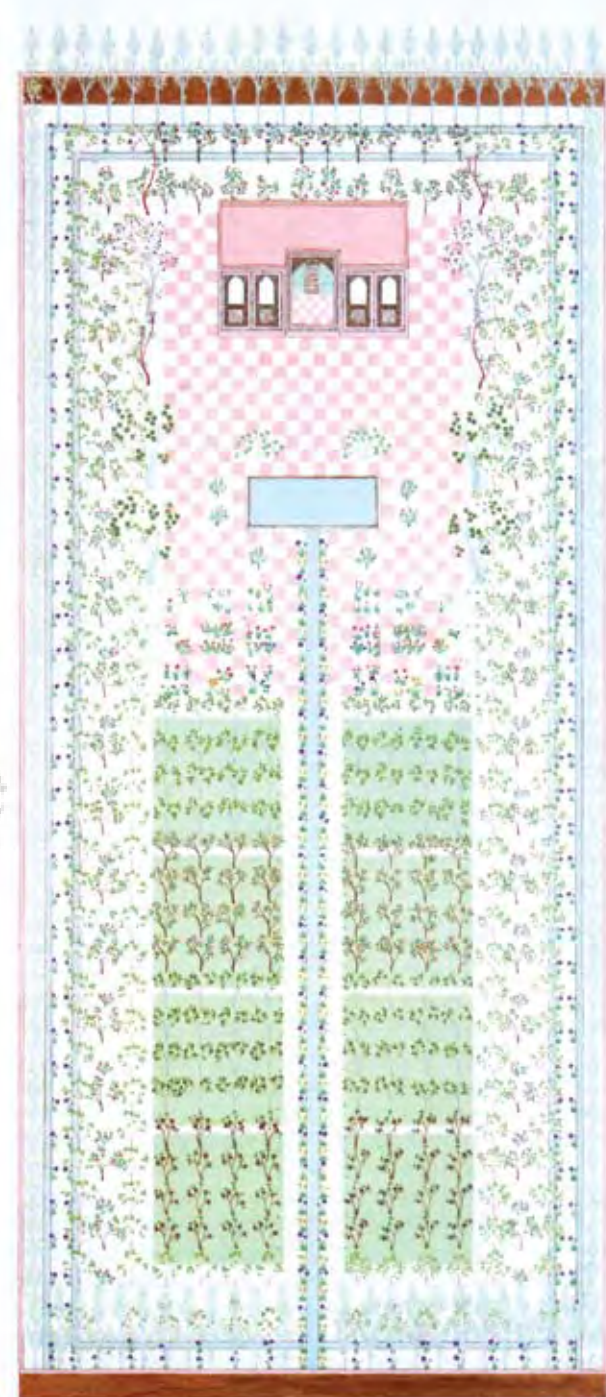
باغ استعاره از تصویر جهان

طرح‌های «کمپفر» از چهارباغ هزار جریب، خانه حومه شهری شاه عباس در اصفهان، نیز همین تصویر را به ذهن می‌رساند (Alemi, 2005) (تصویر ۳). این باغ وسیع، در پای کوه صفه در جنوب شهر اصفهان قرار داشت. جوی آبی، در راستای دیوار باغ، جدول آب باغ را تغذیه می‌کند. در وسط "خیابان"، آب از میان شاه‌جویی سنگی، از ۱۶ مرتبه مملو از درختان میوه می‌گذرد و به حوض‌های مختلفی می‌ریزد که دوتای آنها بزرگترین (تصویر ۴). شاه‌جوی همچنین حلقه‌ای از آب دور عمارت اصلی - جایگاه تخت شاهی - ایجاد می‌کند؛ که بدین سان در وسط آنها قرار می‌گیرد؛ همانگونه که در تصویر مزدایی صورت زمین (imago terrae) دیدیم. باید

تصویر جهان

اگر باغ استعاره‌ای از این جهان باشد، تصویر جهان چگونه است؟ «هانری کربن» طرحی کلی از جهان‌شناسی مزدایی را عنوان می‌کند؛ که تمامیت هستی به عرش لایتناهی از نور تقسیم می‌شود، که اهورامزدا در آن زندگی می‌کند، و ژرفایی تاریک و غیرقابل رسوخ که خانه دشمن او اهریمن است. این دو در پیکار ابدی هستند و زمین با همه آفریده‌های قابل رؤیت در آن، صحنه نبرد است. زمانی که در قرن دوازدهم، سهروردی به احیای فلسفه نور پرداخت، طرحی که وی از این جهان ارائه می‌دهد، جهان بر اساس نقوش خیالی (imaginal forms) بوده، جایی که در آن گیاهان، آب‌ها و کوه‌ها به شکل سمبل‌هایی درآمده‌اند. تصویر زمین در فرهنگ مزدایی خلاصه شده به صورت صفحه‌ای مدور که کوه کیهانی در وسط آن قرار دارد. این کوهی است رخشان که در آن نه شب دیده می‌شود و نه تاریکی؛ اینجا جایمان کوشک‌های ایزدی است که امشاسپند ساخته است. در پایین آن اقیانوس کیهانی است که در آن شش کشور به دور کشور مرکزی جای دارند. اینجا در مرکز عالم (medio mundi)، ایران ویج (Eran-Vej) قرار دارد که مهد آریایی‌هاست. در ایران ویج است که جم^۵ "تجلی زیبایی" فرمان یافت باریوی (واری) بسازد که در آن بهترین‌ها، زیباترین‌ها و خوشایندترین موجودات را جمع کند، تا آنها را از زمستان کشنده محفوظ دارد. کوه هوکر (Hukairyra) که به عرش ستارگان می‌رسد، در ایران ویج قرار دارد و از فراز آن است که موج‌های خروشان آب‌های آسمانی سرازیر شده و به‌صورت سرچشمه پردیسی

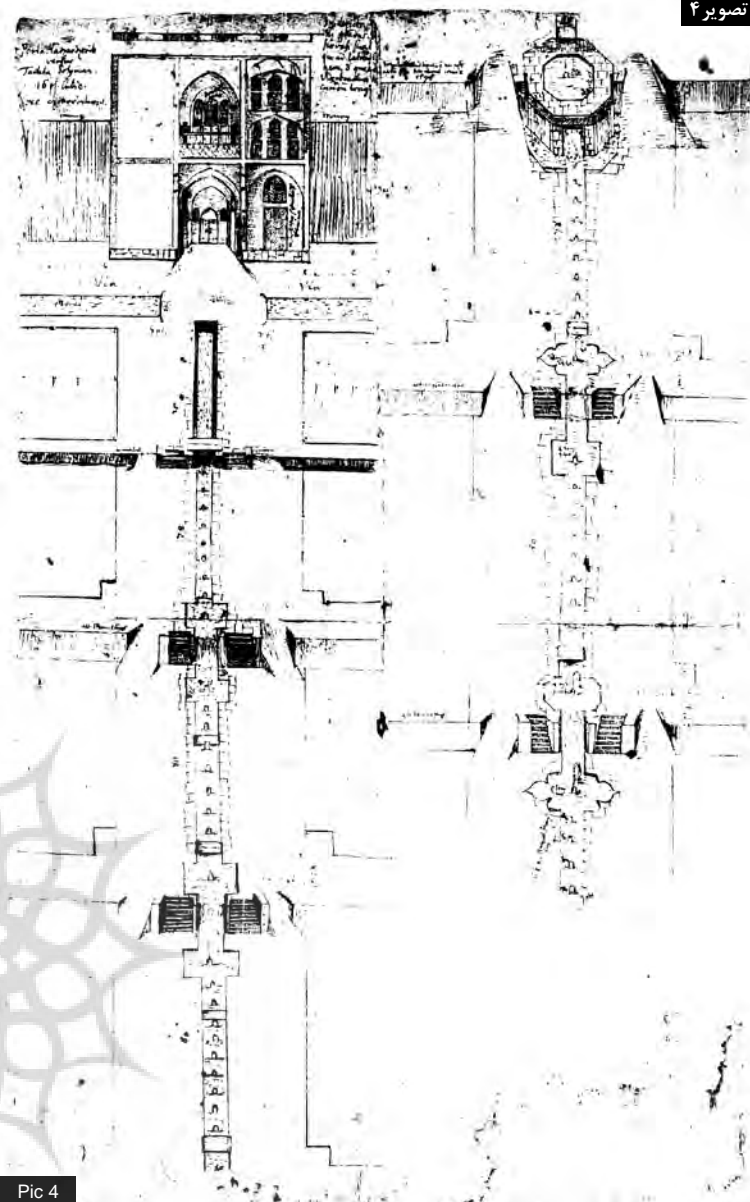
تصویر ۲

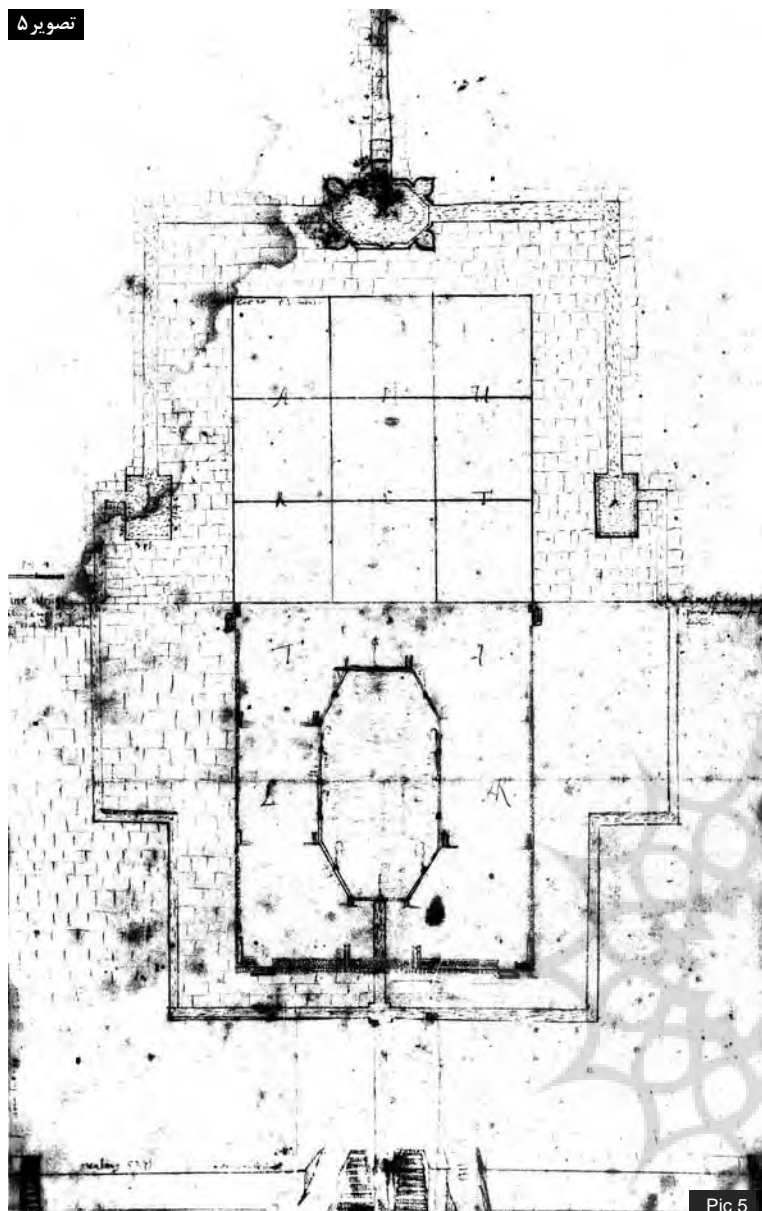
Pic 2

تصویر ۲. "چهارباغ"، بر اساس رساله هروی، مأخذ: Alemi, 1986.

Pic2. Chaharbag according to the prescriptions of Haravi. Source: Alemi, 1986.

Pic 4

Pic 5

توجه داشت که عمارت در تقاطع جوی‌های قرار ندارد. با وجود اینکه با نگاهی گذرا به نظر می‌رسد که نقشه باغ شکلی چلیپایی دارد، اما اینچنین نیست زیرا خطی که در نقشه دیده می‌شود دیوار نیست که دو قسمت باغ را از هم جدا می‌کند و جوی نیست (تصویر ۵).

عمارت که با آب احاطه شده، بر تختی قرار دارد که دو قسمت باغ را به هم متصل می‌کند. این بنا از دو قسمت تشکیل شده؛ عمارتی آجری بر مبنای طرح چهار ایوانی و تالاری با ستون‌های چوبی که حوضی بزرگ دربر دارد. در غرب خیابان در کنار حرم، میدانی است برای چوگان‌بازی و تیراندازی شاه.

نگاره‌ای از باغ‌نامه، شاه را در حال نظارت بر اجرای "باغ وفا" نمایش می‌دهد. معمولاً پژوهشگران تنها گوشه‌ای از منظره باغ، که در آن دو جوی متقاطع باغچه‌های گل را به چهار قسمت تقسیم می‌کنند، را نشان می‌دهند تا ثابت شود که چهارباغ، باغیست بر اساس نقشه‌ای چهاربخشی (تصویر ۶). ولی قسمت دیگر آن صورت و متن طبیعی باغ را کامل کرده که شامل درختان متنوع به‌خصوص نارنج و انار، ورودی باغ و کوه سفید نیک‌نهار مملو از حیوانات شکاری و پرندگان است.^۷

تصویر ۵. بررسی‌های انجام شده توسط انگلبرت کامپفر بر روی عمارت باغ در "چهار باغ هزار جریب" که توسط کانال آب و چهار حوض آب احاطه شده است. مأخذ: Engelbert Kaempfer, British Library, ms. Sloane 5232 fol. 45destra

Pic5. survey by Engelbert Kaempfer of the pavilion in caharbag-e hezar jarib surrounded by a waterchannel and four basins. Source: Engelbert Kaempfer, British Library, ms. Sloane 5232 fol. 45destra

تصویر ۴. راست: جزئیات قسمتی از کانال سنگی آب در باغ سلطنتی؛ آب از تراز به تراز پایین‌تر درون حوض می‌ریزد و اشکال گوناگونی از آبشار می‌سازد. چپ: بالاخانه باغ هزار جریب و قسمتی از شاه‌جوی. مأخذ: Engelbert Kaempfer, British Library, ms. Sloane 5232 fol. 45

Pic4. Right: Detail of part of the royal channel in stone where water descends at each terrace from one basin to another of different shapes creating waterfalls. Left: balakhane hezar jarib and a part of Shah-jSource: Engelbert Kaempfer, British Library, ms. Sloane 5232 fol. 45.

Pic 6

تصویر ۶

جریب یونجه کشت شد تا همیشه سبز باشد و سپس در اطراف آن چنار کاشت و دور آن خندقی حفر کرد و نی کاشت تا از ورود حیوانات جلوگیری کند و در مفاد تاریخ آن «گوشه عیش شاه» گفته شد (۱۰۱۷).

این داستان روشن می کند چگونه مکانی طبیعی از طریق بهسازی به باغی تبدیل می شود که در آن دیوار، که همواره به عنوان عنصر ثابت باغ تلقی می شود، با خندقی پوشیده از نی جایگزین می شود تا بتوان از تماشای منظر لذت برد. جوهر باغ به شکل یا نقشه خاصی بستگی ندارد، بلکه رابطه ای است که آن با طبیعت بکر برقرار می کند. این موضوع آشکارا از شعر در قزوین «عبدی بیگ شیرازی» در وصف باغ سعادت شاه تهماسب، قابل درک است. شاعر از تنوع درخت ها، باغچه ها، چمن ها و حوض، طعم مطبوع میوه ها، غنای آثار هنری و زیبایی زنان حرم دم می زند.^۸ این باغ شامل تمام مخلوقات است؛ همانند باروی افسانه ای جمشید.

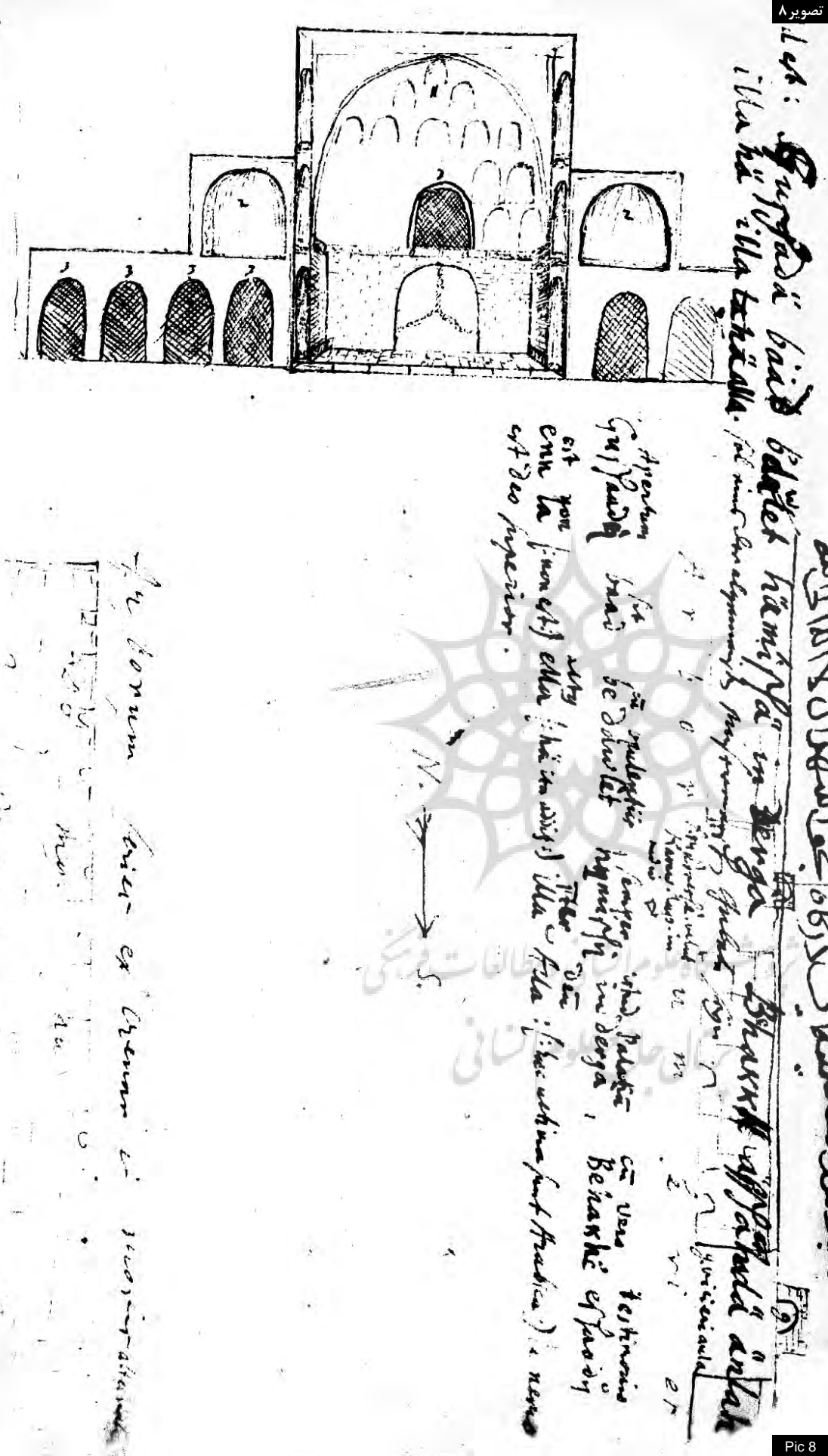
انگلیت کمپفر در سال ۱۶۸۴ از قزوین دیدن می کند و نقشه ای از باغ سعادت می کشد و آن را «باغ پشت عالی قاپو» (hortorum post Alekapium) می نامد (تصویر ۷). «عالی قاپو» دروازه ورودی اصلی مجموعه باغ های سلطنتی

نمایش دادن بستر طبیعی در نقاشی هایی که از باغ های دوره صفوی کشیده شده اند، بسیار معمول است. نه تنها تضادی بین باغ و طبیعت بکر نیست، بلکه به نظر می رسد هنرمند در صدد است تصنع و طبیعت را در رابطه بگذارد. این موضوع با رجوع به تاریخ نامه های صفوی بهتر روشن می شود؛ که در آنها به مناظر طبیعی و زیبایی که خوشایند شاه برای باغ سازی بوده اشاره می شود.

«اسکندر منشی» نقل می کند که شاه عباس سه «تالار» در میانکاله، کنار دریای خزر، برافراشت و امرا و مهمان ها را برای شرکت در مراسم شکار به آنجا دعوت کرد (منشی، ۱۳۳۵). «ملا جلال» با جزئیات بیشتری از شاه در حین شکار نقل می کند که در لنجان به جایی رسید پر از آب و پرندگان شکاری و او را خوش آمد. شاه دستور داد کنار دریاچه خانه هایی با ایوان و کومه ای برای شکار مرغابی و حیوانات دیگر بنا کنند؛ دیوارهایش از «کاشی» بود اما کوتاه و پوشیده از «خار و علف»... «دریاچه» به شکل مستطیل درآمد و پلی متحرک روی آن بنا شد. کناره «دریاچه» به پهنای ۶ گز، گل های متنوعی از جمله «سوسن الوان»، «همیشه بهار»، «شعبو» و «قرنفل» کاشته شد و دور تا دور آن به پهنای یک

تصویر ۶. بابر شاه در حال نظارت بر اجرای باغ در جنوب کوه سفید در نیکناهار. مأخذ: Babur nama, Victoria and Albert Museum, London IM276-1913

Pic6. Babur is supervising the works in the garden to the south of the white mountain at Niknahar. Source: Babur nama, Victoria and Albert Museum, London IM276-1913

مشهور به "باغ سعادت" بود. کامیفر چشم‌اندازی از "عالی‌قاپو" ترسیم کرده و کتیبه زرکوب عالی‌قاپو را در ترسیم خود می‌آورد: "گشادا باد به دولت همیشه این درگاه" (تصویر ۸). این نوشته بر کتیبه درگاهی در نگاره آقا میرک، نقاش دربار شاه تهماسب، نیز دیده می‌شود (تصویر ۹). این همرویداد (coincidence) نگاره را به طور خاصی جالب توجه می‌کند، زیرا می‌توان پنداشت که نقاش باغ سعادت را ترسیم کرده است. صحنه، صفای را نشان می‌دهد که در آن شاه در بالا، درون آلاچیقی چوبی نشسته است. صفا، از بقیه باغ به وسیله پرچینی با درگاهی باز، جدا شده که در بالای آن کتیبه مذکور قرار دارد. درگاه رابطی است بین دو قسمت باغ با مشخصه‌های متفاوت. صفا، از غنای هنر و تصنع برخوردار است؛ در حالی که در ورای درگاه، مکان، طبیعی است. به هر حال واضح است که این مکان نمایانگر منظری وحشی نیست، چرا که باغبان زیر درخت چناری که درخت مویی بر آن پیچیده مشغول کار است؛ دو درخت سرو و یک بید تبریزی - درختان باغی - همچنین بوته گل سرخی و گل‌های سوسن دیده می‌شود؛ در عین حال، صحنه به عناصری وحشی مانند تپه‌ها، بوته‌ها و پرندگان شکاری، کشیده می‌شود. در زمینه تصویر، اسبی در انتظار سوار کارش برای عروج است.

این باغ به گونه‌ای تصویر شده که پنداری تمام طبیعت بکر را دربردارد و بی‌انتهاست؛ پرچین از طریق درگاهی باز شده که بالای آن جمله "گشادا باد به دولت همیشه این درگاه"

اگرچه از دیدگاه پژوهشگران، لغت چهارباغ به معنای باغیست که به وسیله جوی‌ها به چهار بخش تقسیم شده است، اما باید اذعان داشت که براساس شواهد کلمه "چهارباغ" نه تنها معادل نقشه باغی نیست که به وسیله جوی‌ها به چهار بخش تقسیم شده، بلکه استعاره‌ایست از عالم خلقت.

به چشم می‌خورد. باغ آینه‌ایست از جهان و واقعیت یکتا بودن آن. مانند یکتا بودن خدا، برای حواس انسان قابل دیدن نیست و ورای درک انسان است. درک زیبایی‌های جهان رابطه‌ای تنگاتنگ با خلقت و نظم طبیعی دارد و در تفکر ایرانی پر خیر و برکت و نیکوست. بنابراین، مخلوقات نمایانگر مشخصات هماهنگی و نظم طبیعی هستند. طبیعت بکر و چشم‌انداز آن، ورای دیوار باغ، خواستنی است.

چشم‌اندازی از "باغ تخت قراچه" که از آن می‌توان شیراز، کوه‌ها و دره اطراف آن را دید، این مفهوم را به خوبی نشان می‌دهد (تصویر ۱۰). ولی از این جالبتر طرحی است از پاسکال کوست که چشم‌اندازی از داخل تالار بزرگ عمارت آینه خانه باغ سعادت آباد اصفهان را نشان می‌دهد (تصاویر ۱۱ الف و ۱۱ ب)؛ زیرا در این باغ، عمارت و تالار مستقیماً رو به زاینده‌رود و دریاچه مصنوعی است که توسط پل - سد امیر حسن بیگ آق قویونلو شکل می‌گیرد. باید توجه داشت که در واقع جایگیری عمارت در نقشه باغ، در وسط آن یا در بالاترین نقطه زمین نیست، بلکه این عمارت و عمارت حرم در نزدیک‌ترین نقطه ممکن کنار رودخانه جای دارد. این گواهی است به طبیعت بکر به مثابه بخشی جوهرین از صورت باغ.

این موضوع در مورد باغ‌هایی که شاه عباس در فرح‌آباد ساخت نیز صادق است که خواست داشتن چشم‌اندازی به رودخانه سبب شده جایگیری عمارت غیر متمرکز باشد و در راستای دیوارهای باغ و کنار رودخانه تهن، قرار گیرد (تصاویر ۱۲ الف و ۱۲ ب).

Pic 9

تصویر ۹

تصویر ۹. مینیاتوری که به آقا میرک، نقاش دربار شاه تهماسب نسبت داده می‌شود و "باغ سعادت" قزوین را به تصویر کشیده است. مأخذ: The miniature from the manuscript conserved in British Museum (Or.2265 fol.26v) is published in: Welch Stuart Cary, the Royal Persian Manuscripts London Thames and Hudson 1978

Pic9. The miniature attributed to Aqa Mirak, painter of the court of king Tahmasp, representing the bag-e sa'adat in Qazvin. Source: The miniature from the manuscript conserved in British Museum (Or.2265 fol.26v) is published in: Welch Stuart Cary, the Royal Persian Manuscripts London Thames and Hudson 1978.

تصویر ۱۰. چشم‌انداز باغ تخت قراچه از بالای کوهی در شمال شیراز. مأخذ: British library, Album of 58 views of Persia mostly made during the Ouseley embassy of Tehtan (1810-1812) Shelfmark WD3274, fol. 37.

Pic10. View of Bag-e Takt-e Qarace from the mountain north of Shiraz. Source: British library, Album of 58 views of Persia mostly made during the Ouseley embassy of Tehtan (1810-1812) Shelfmark WD3274, fol. 37.

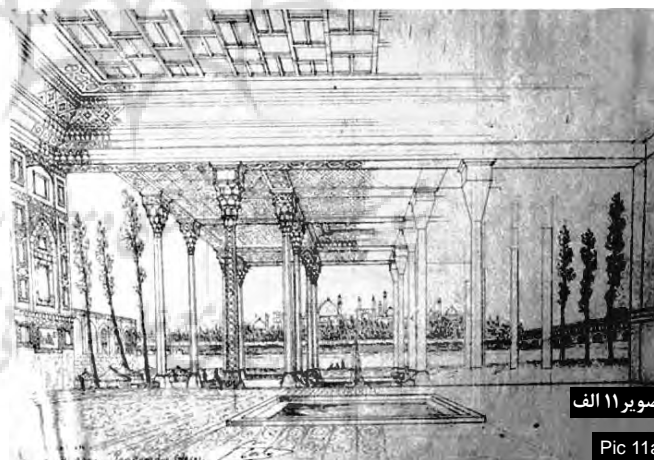

Pic 10

تصویر ۱۰

تصویر ۱۱ الف. چشم‌انداز از درون تالار در باغ سعادت آباد اصفهان که زاینده رود نیز دیده می‌شود. مأخذ: Pascal Coste, Biblithèque Municipale de Marseille, ms. 1132, fol. 46

Pic11a. View from inside the talar in Bag-e Sa'adatabad in Esfahan includes the river Zayande. Source: Pascal Coste, Biblithèque Municipale de Marseille, ms. 1132, fol. 46

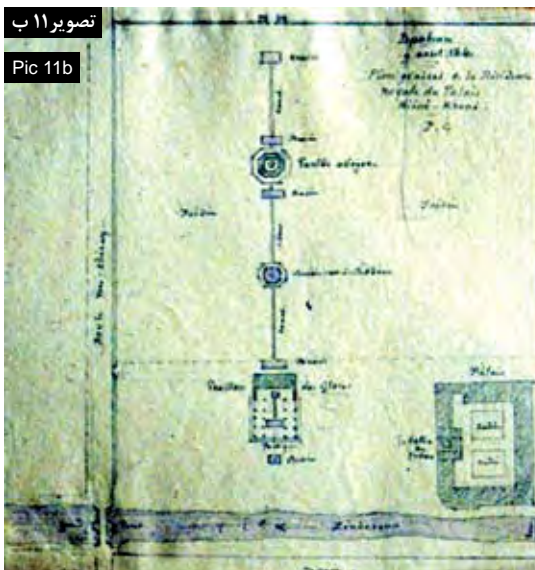

تصویر ۱۱ الف

Pic 11a

تصویر ۱۱ ب. نقشه باغ سعادت آباد در اصفهان که در آن عمارت در موقعیتی مرکزی نیست و کنار رودخانه است. مأخذ: Pascal Coste, Biblithèque Municipale de Marseille, ms. 1132, fol. 43

Pic11b. Bag-e Sa'adatabad plan in Esfahan. the placement of the pavilion in the plan of the garden is not in the middle it stands together closest possible along the river. Source: Pascal Coste, Biblithèque Municipale de Marseille, ms. 1132, fol. 43

تصویر ۱۱ ب

Pic 11b

نتیجه‌گیری

رابطه کمابیش روشن بین طبیعت بکر - به مثابه صورت جهان - و باغهای سلطنتی - به مثابه این جهان - در باغهای صفوی به طرق مختلفی دیده می‌شود. چهارباغ همانند جنگلی انبوه از درختان میوه و سایه‌دار و محصور به دیوار، با جوی‌ها و حوض‌های پر آب؛ باغ تخت که به لحاظ قرارگیری بر روی کوهپایه چشم‌اندازی گسترده به طبیعت دارد؛ تالار که مستقیماً به منظر رودخانه باز می‌شود و قسمتی از باغی است که تنها از سه طرف محصور به دیوار است؛ ایوانی که درون دریاچه‌ای طبیعی است با حاشیه گلکاری و محصور شده با خندق تا تمامی منظره طبیعی را دربرگیرد؛ همگی مظاهر متنوعی هستند از مفهوم باغ که در آن، شاه، همانند سلطان هستی، در پی از نو خلق کردن صورت زمین می‌باشد ■

پی‌نوشت

Pietro Della Valle, Biblioteca Apostolica Vaticana, ۱ Ms. Ottob. Lat. 3382: fol. 104 r. Qui, nel suo diario .Pietro Della Valle usa il termine persiano jannat

Pietro della Valle, Biblioteca Apostolica Vaticana, ۲ Ms. Ottob. Lat. 3382: fol. 105 r

۳. خاستگاه کلمه "باغ بقا"، بخش است.

۴. مینو با چهار بال جنی است با بدن انسان و چهار بال که بر روی حجاری‌های دروازه پاسارگاد دیده می‌شود.

۵. یمه در اوستا (جم و جمشید در پهلوی) شخصیتی اسطوره‌ای است که در بهشت حکومت می‌کرد و پدر اولین انسان است. او تصویربست از مهر و به امتیاز جنگ و توزیع غذا منسوب شده است. مهر، الگوی اولیه خداوند حکمفرماست و با پذیرفتن الگوی دنیوی حکمرانی پادشاهان، مهر بر روی زمین، در رفتار، از خداوند تقلید می‌کند.

۶. Henry Corbin, *Corpo spirituale e Terra celeste. Dall'Iran mazdeo all'Iran sciita*, Paris, 1979 (trad. Gabriella Bemporad, Milano, 1986):54

۷. کوه نیک‌نهار احتمالاً نینگ‌نهار نزدیک جلال‌آباد است که به آن در این منبع اشاره شده است :

James L. Wescoat, Jr. and Joachim Wolschke-Bulmahn eds. *Mughal Gardens. Sources, Places, Representations, And Prospects*. Dumbarton Oaks Research Library and Collections Washington D.C. 1996

۸. Navidi, 'Abdi Beyk Shirazi. *kolliyat-i navidi*. Tehran: Biblioteca Centrale dell'Università di Tehran, Ms. 2425, (copied in 1561). the manuscript contains 4135 verses in five poems: rawzat alsefat, (501-16), dawhat al-azhar (517-44) jannat al-athmar, zinat al (-awraq e sahitat al-akhlās (fol.545-600

Navidi, 'Abdi Beyk Shirazi. *dawhat al-azhar*. Minai, Ali, and Rahimov, A., eds. Moscow: "Idareh-ye entešarat-e daneš, 1974

۹. در این نگاره شاه ناظر رقابت دو حکیمی است که یکی از آنها در حالت مرگ روی زمین نشان داده شده است. رجوع کنید به :

Mahvash Alemi, "The Rose and the Royal Gardens of Persia", in *Jahrbuch des Vereins Deutscher Rosenfreunde*, (unde, Annali del German Rose Society (in stampa

تصویر ۱۲ الف. باغ فرح‌آباد را شاه عباس کنار رودخانه تهن ساخت. ماخذ: (Alemi, 1994)

Pic 12a. Bag -e Farahabad created by Shah Abbas on the river Tahan, Source: Alemi, 1994.

Symbolism in Persian Garden

The Sense of Nature in the Royal Safavid Gardens

Mahvash Alemi, Ph.D in Architecture.

mahvashalemi@gmail.com

Translated by Shahrzad Khademi, M.A. in Landscape Architecture.

shahrzad.khademi@gmail.com

تصویر ۱۲. منظره رود

تشنه با عمارت جهان نما در

باغ فرح آباد. مأخذ:

Laurens, 1998

Pic 12b. Teshne river with Jahan nama pavilion Bagh-e Farahabad.

Source: Laurens, 1998.

تصویر ۱۲ ب

Pic 12b

Abstract: Scholars have mainly insisted on the formal geometry of Persian gardens as a fourfold plan. Here I will discuss that this theory does not correspond to the original documents showing the plans of Safavid gardens. Through the study of a treatise written on planting a chaharbagh, we shall see that its layout does not correspond to the plan of a garden with crossing channels, as it is usually sustained, but to a great garden reflecting the whole created world.

The idea of the garden as the image of the world in the mazdean thought, re-elaborated in the philosophy of light, suggests that garden studies needs a step beyond its mere layout. The Safavid chronicles, reveal a clear attention towards the undefiled nature in their garden making that has not been sufficiently underlined. We shall see that the essence of the garden is not linked to a specific plan, but rather to the relation it establishes with the undefiled nature.

The poems written in praise of Shah Tah-

masb and his gardens in Qazvin reflect the idea of the king and his garden mirroring the creator and the world. The comparison between a drawing by Kaempfer and a miniature depicting shah Tahmasb's garden in Qazvin leads to the understanding of the garden as encompassing the whole world. The undefiled nature and its view is desired beyond the garden walls. We shall see how the inclusion of undefiled nature, as an essential part of the image of the garden is achieved through different strategies, manifesting an idea of the garden in which the king as the king of the world recreates the image of the world.

The hypothesis in this article mentions that the word chaharbag does not thus correspond to the plan of a garden divided in four by water-courses, but denotes a great garden.

Keywords: Persian Gardens, Imago Terrae, Royal Safavid Gardens, Medio Mundi, Pavilion, Chaharbagh.

Reference list

- Alemi, M. (1986). *CHAHAR BAGH*, *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*, (1): 38-45.
- Alemi, M. (2005). "Safavid Royal Gardens and Their Urban Relationships." in *A Survey of Persian Art*, vol. XVIII, The Islamic Period, Daneshvari, Abbas, ed, Costa Mesa: Mazda.
- Corbin, H. (1979). *Corpo spirituale e Terra celeste. Dall' Iran mazdeo all' Iran sciita*. Paris, (trad. Gabriella Bemporad, Milano, 1986).
- Laurens, J. (1998). *Le voyage de Jules Laurens en Turquie*. Yap, Kredi Kùltür Sanat Yay,nc,ı,k: Istanbul, Turkey.
- Petruccioli, A. (1994). *Il Giardino Islamico Architettura, Natura, Paesaggio*. Milano: Electa . Milan, Italy.